

Det store frihedsbrev - Magna Carta, 1215

I middelalderens feudalsystem eksisterede der en magtbalance mellem kongen eller kejseren og dennes adelige vasaller. Vasallerne søgte at begrænse kongens handlefrihed og at sikre sig selv så stort råderum som muligt, mens kongen søgte at styrke centralmagten. En anden tilbagevendende magtkonflikt bestod mellem kirken og kongemagten, ikke mindst fordi kirken besad så store økonomiske ressourcer. Ærkebisper og bisper fungerede desuden som vasaller og lensmænd under kongen, så de havde fælles interesser med stormændene med hensyn til at begrænse kongens magt. I England var kong John (1199-1216) svækket, bl.a. fordi han havde mistet betydelige engelske besiddelser i Frankrig. Han blev derfor kaldt "John Lackland", på dansk "Johan uden Land." De engelske stormænd og kirken havde derfor held til at få aftvunget kong John et rettighedsbrev, Magna Carta, i 1215. I dette brev får de engelske stormænd en række rettigheder, og kongen udsteder en række løfter om sin regeringsførelse. Dokumentet indstifter desuden et "rigets fælles råd", der er spiren til det engelske parlament. Derfor er dette dokument medtaget i den danske "Demokratikanon" fra 2007.

Johan, af Guds nåde konge af England, herre til Irland, hertug af Normandiet og Aquitanien og greve af Anjou, hilser sine ærkebiskopper, biskopper, abbeder, grever, baroner, dommere, skovfogeder, sheriffer, befalingsmænd, officerer og alle sine tro mænd. Thi vi har for Guds åsyn, til gavn for vor sjæl og vore forfædres og arvingers sjæle, til Guds ære og til hans hellige kirkes ophøjelse og til vort kongeriges gavn efter råd af [en lang række tilstedeværende gejstlige og verdslige stormænd] indrømmet og ved dette vort frihedsbrev bekræftet for os og alle vore arvinger:

1. At Englands kirke skal være fri og nyde alle sine rettigheder og friheder ukrænket. Og vi vil, at disse skal overholdes således, hvilket fremgår deraf, at den frihed ved valg, som anses mest nødvendig for Englands kirke, indrømmede og bekræftede vi af vor frie vilje ved vort frihedsbrev og erholdt stadfæstelse derpå af pave Innocens den tredje, før striden mellem os og vore baroner opstod, hvilket frihedsbrev vi vil overholde og vil have ærligt overholdt af alle vore arvinger.

Ligeså har vi for os og alle vore arvinger tilstået alle frie mænd i vort kongerige alle nedenfor nævnte rettigheder, som de og deres arvinger skal nyde af os og vore arvinger.

2. Hvis nogen af vore grever, baroner eller andre kronvasaller dør, og hans arving ved hans død er myndig og skal svare overdragelsesafgift [*relevium*], skal han have sin arv mod den gamle afgift, d.v.s. en greves arving eller arvinger mod hundrede pund for et helt grevelen; en barons arving eller arvinger mod hundrede pund for et helt baroni; en ridders arving eller arvinger mod i det højeste hundrede shilling [*solidos*] for et helt ridderlen; og den, som pligter mindre, skal give mindre, overensstemmende med gammel lenshævd [*antiquam consuetudinem feodorum*].

3. Men hvis nogen sådan arving er umyndig og står under formynder, skal han, når han bliver myndig, have sin arv uden afgift eller betaling. [...] [*I de følgende omtales beskyttelse af myndlinger og enker. Herefter fortsættes der:*]

9. Hverken vi eller vore embedsmænd [*ballivi*] skal beslaglægge jord eller jordleje for gæld, så

længe som skyldnerens løssøre¹ er tilstrækkelig til at betale gælden. Heller ikke skal skyldnerens kautionister udpantes, så længe som den egentlige skyldner er i stand til at betale gælden. Og hvis skyldneren ikke kan betale gælden, fordi han ikke har noget at dække den med, skal kautionisterne tilsvare beløbet, og hvis de ønsker, skal de have skyldnerens jord og jordafgifter, indtil de har fået dækket den gæld, de har betalt for ham, medmindre den egentlige skyldner ligeoverfor de nævnte kautionister kan godtgøre, at han er løst derfra.

10. Hvis nogen har lånt en større eller mindre sum af en jøde og dør, før gælden er betalt, skal der ikke betales nogen rente af gælden, så længe arvingen er umyndig, af hvem han end har len; og hvis gælden går over til os, vil vi kun tage det løssøre, som nævnes i gældsdokumentet.

11. Hvis nogen dør og har gæld til en jøde, skal hans hustru have sin medgift og ikke betale noget af den gæld, og hvis afdøde efterlader umyndige børn, skal det nødvendige sikres dem i forhold til afdødes len, og gælden betales af det tiloversblevne med forbehold af lensherrens rettigheder. På samme måde skal der forholdes med gæld til andre personer end jøder.

12. Ingen skjoldpenge [*scutagium*] eller lensydelse [*auxilium*] skal pålægges i vort kongerige uden af vort riges fælles råd, undtagen for at løskøbe vor person, for at udstyre vor ældste søn som ridder eller for at bortgifte vor ældste datter en gang; og hertil skal der kun betales et rimeligt bidrag. Det samme skal gælde ydelser fra byen London.

13. London by skal have alle sine gamle friheder og hævdvundne rettigheder såvel til lands som til vands. Endvidere vil og indrømmer vi, at alle andre stiftsstæder, byer og søstæder skal have alle sine friheder og hævdvundne rettigheder.

14. For at bestemme pengebidrag (undtagen i de tre før nævnte tilfælde) og for at fastsætte skjoldpenge, vil vi til vort riges fælles råd lade indkalde rigets ærkebiskopper, biskopper, abbeder, grever og storbaroner ved brev til hver enkelt af dem, og desuden vil vi under ét gennem vore embedsmænd [*ballivi*] lade indkalde alle vore øvrige kronvasaller på en bestemt dag, det vil sige mindst 40 dage (før mødet), og til et bestemt sted, og i alle sådanne indkaldelsesbreve vil vi anføre grunden til indkaldelsen. Når indkaldelse er sket på denne måde, skal sagen fremmes på den fastsatte dag overensstemmende med deres råd, som er til stede, selv om ikke alle, som er blevet indkaldt, møder.

15. Vi vil ikke for fremtiden tillade nogen at kræve pengebidrag af sine frie mænd, medmindre han skal løskøbe sig, udstyre sin ældste søn som ridder eller bortgifte sin ældste datter en gang; og hertil skal der kun betales et rimeligt bidrag.

16. Ingen må tvinges til større tjeneste for et ridderlen eller andet len, end han pligter at gøre. Almindelige retssager skal ikke afgøres ved vort hof, men på bestemte steder. [...] [*Herefter følger en række bestemmelser om rettergangen ved forskellige domstole samt sætter grænser for størrelsen på bøders. Endvidere indskrænkes sheriffens myndighed.*]

38. Ingen embedsmand [*ballivus*] skal på grundlag af sin egen anklage alene for fremtiden stille nogen mand for retten, medmindre der føres troværdige vidner i sagen.

39. Ingen fri mand skal pågribes, fængsles, berøves sin ejendom, lyses fredløs, landsforvises eller på nogen anden måde ødelægges; heller ikke vil vi dømme ham eller forfølge ham undtagen efter lovlig domfældelse af hans ligemænd og ifølge landets lov.

40. Ingen vil vi sælge, ej heller nægte eller forhale ret og retfærdighed.

41. Alle købmænd skal trygt og sikkert kunne drage ud af England, komme til England, ophol-

---

¹ *Løssøre*: juridisk betegnelse for flytbare fysiske formuegenstande, dvs. møbler, husgeråd, inventar, varelagre etc.

de sig og rejse i England, såvel til lands som til vands, for at købe og sælge efter gammel sædvane uden uretmæssige pålæg, undtagen i krigstid, og hvis de er fra det land, som fører krig mod os; og hvis de befinder sig i vort rige ved krigens udbrud, skal de sættes fast uden krænkelse af person eller ejendom, indtil vi eller vor øverste dommer får vide, hvorledes man behandler de af vore købmænd, som da befinder sig i det land, som fører krig mod os; og hvis de er i sikkerhed dér, skal de andre være sikre i vort rige. [...]

45. Vi vil ikke udnævne nogen til dommer, staldgreve [*constabularius*], foged eller embedsmand [*ballivus*], som ikke er kyndig i rigets lov og ikke vil overholde den rettelig. [...]

51. Og så snart fred er genoprettet, vil vi sende ud af riget alle fremmede krigsfolk, bueskytter og lejesoldater, som er kommet med heste og våben til skade for riget. [...]

55. Alle uretfærdige pengebøder, som er pålagt mod rigets lov, skal helt eftergives, eller der skal bestemmes derom af de 25 baroner, som nævnes nedenfor, eller af flertallet af dem sammen med førnævnte Stephen, ærkebiskop af Canterbury, hvis han kan være til stede, og de, som han vil tilkalde; og hvis han ikke kan være til stede, skal sagen alligevel fremmes uden ham; men hvis en eller flere af de før nævnte baroner har et lignende klagemål, skal de fratræde ved afgørelsen deraf, og i deres sted skal de øvrige af de samme 25 vælge og edfæste andre ved sagens afgørelse. [...]

60. Alle de førnævnte rettigheder og friheder, som vi på vor side har lovet at holde lige overfor vore mænd, skal alle i vort kongerige, gejstlige såvel som verdslige, på sin side overholde lige overfor sine mænd.

61. Og eftersom vi for Guds åsyn og til vort kongeriges gavn og for bedre at bilægge den uenighed, som er opstået mellem os og vore baroner, har gjort alle de førnævnte indrømmelser og vil, at de skal være ukrænelige og urokkelige til alle tider, giver og tilstår vi dem følgende garanti: at nemlig baronerne kan vælge 25 af rigets baroner, som de vil, til af al magt at våge over, holde og påse overholdt den fred og de friheder vi har tilstået dem og ved nærværende vort frihedsbrev bekræftet, så at, hvis vi, vor øverste dommer [*justiciarius*], vore embedsmænd [*ballivi*] eller nogen af vore mænd i noget tilfælde undlader at opfylde dem lige overfor nogen person eller bryder nogen af disse freds- og garantibestemmelser, og forgåelsen meldes 4 af de før nævnte 25 baroner, skal de nævnte 4 baroner henvende sig til os eller vor øverste dommer, hvis vi er ude af riget, og fremstille forgåelsen og andrage om at få den rettet uden ophold; og hvis den ikke rettes af os, eller hvis vi er ude af riget, den ikke rettes af vor øverste dommer inden 40 dage, regnet fra den tid, den er meldt for os eller vor øverste dommer, hvis vi er ude af riget, skal de før nævnte 4 baroner fremlægge sagen for de øvrige 25 baroner; og de nævnte 25 baroner skal sammen med borgerne i det hele land tvinge og skade os på alle mulige måder, nemlig ved at tage vore slotte, jordegods, ejendele og på hvilken som helst anden måde, de kan, indtil fejlen er rettet overensstemmende med deres ønske, dog uden at tilføje os, vor dronning eller vore børn nogen personlig skade; og når den er rettet, skal de tjene os som før. En hvilken som helst person i riget kan sværge, at han vil adlyde de befalinger, som de før nævnte 25 baroner giver for at udføre alt dette, som før er nævnt, og at han sammen med dem vil skade os af yderste evne; og vi giver enhver, som vil aflægge sådan ed, den fuldeste frihed dertil og vil aldrig hindre nogen person i at aflægge sådan ed. Men alle de af vore undersåtter, som ikke af fri vilje vil sværge til de 25 baroner at tvinge og skade os, vil vi befale at aflægge den samme ed, som før er nævnt. Hvis nogen af de 25 baroner dør eller drager ud af riget eller på nogen anden måde er forhindret fra at iværksætte de førnævnte ting, skal de øvrige baroner efter eget skøn

vælge en anden i hans sted, som skal aflægge den samme ed som de øvrige. [...]

5 63. Det er derfor vor faste vilje og pålæg, at Englands kirke skal være fri, og at alle mænd i vort kongerige skal nyde og beholde alle de før nævnte friheder, rettigheder og indrømmelser, vel og i fred, frit og uforstyrret, fuldt og helt, for sig og sine arvinger, af os og vore arvinger, i alle ting og på alle steder, til alle tider, som før er sagt. Såvel vi som baronerne har svoret at overholde alle de førnævnte ting ærlig og uden bagtanke.

10 Givet under vor hånd i nærvær af de ovennævnte vidner og mange andre på den slette, som kaldes Runingmede, mellem Windelesore og Stanes, den 15. juni i vor regerings 17. år

Magna Carta: N. Østbye: Historiske Aktstykker, Kristiania (1919), s. 2-8.